

Doug Stanton

BITVA O PEVNOST' QALA-E DŽANGI

Nekonvenční operace amerických speciálních jednotek

OMNIBOOKS

Poprvé vyšlo ve Scribner, divizi Simon & Schuster, Inc.

Copyright © 2009 by Reed City Productions, LLC
Translation © 2015 Daniel Dominik

ISBN (pdf) 978-80-87788-63-9

Doug Stanton

**BITVA
O PEVNOST
QALA-E DŽANGI**

*Nekonvenční operace
amerických speciálních jednotek*

OMNIBOOKS

2015

Tuto knihu věnuji mužům a ženám 5. skupiny speciálních jednotek
a jejich rodinám.

A své rodině, Anne, Johnovi, Kate a Willovi;
a mým rodičům Bonnie a Deraldu Stantonovým; a Deb, Tonymu,
Genesse a Wylie Deminovým.

A konečně Grantovi a Paulette Parsonsovým.
Rád bych také projevil upřímnou vděčnost Sloanu Harrisovi,
Colinu Harrisonovi a Blakemu Ringsmuthovi. Byli skvělí.
Bez jejich neustálé podpory bych tuto knihu nenapsal.

Jsem lištička,
žiji v nejistotě.
Je-li něco obtížného,
pokud je potřeba udělat něco nebezpečného,
tak to je něco pro mě.

Píseň siouxských válečníků

AUTOROVA POZNÁMKA

Události popisované v této knize jsou založeny na více než stovce rozhovorů s afghánskými vojáky, civilisty, americkými vojáky a americkými civilisty. Tyto rozhovory, z nichž některé byly hodně podrobné a trvaly i několik dní, se odehrávaly v Afghánistánu a ve Spojených státech a většina se týkala osobních vzpomínek na události vztahující se k této knize. Autor navíc procestoval region popsany na těchto stránkách a hlavně prozkoumal pevnost Qala-e Džangi. Autorův výzkum zahrnoval také studium osobních deníků dříve publikovaných v médiích, současné fotografie a rozsáhlé oficiální záznamy a zprávy americké armády.

Mnohé z událostí, popsanych v této knize se odehrály v extrémních situacích a některé z jejich účastníků traumatizovaly. Z těchto důvodů a také možná proto, že paměť je nedokonalá, se vzpomínky účastníků někdy úplně neshodovaly. Autor se snažil vylíčit co nejpřesnější obraz událostí tak, aby použil verzi, která co nejvíce korespondovala s ostatními výpověďmi.

ÚVOD

POVSTÁNÍ

Pevnost Qala-e Džangi Mazáre-e Šaríf, Afghánistán

24. – 25. listopadu 2001

Trable nastaly v noci; vyvstaly z prachu a temnoty. Problémy nastaly kolem uprchlického tábora, kolem otrhaných stanů krčících se v měsíčním světle. Za úsvitu to nebylo lepší; potíže nezmizely, stále se tam ježily AK-47 a RPG a vozidla s motory běžícími na volnoběh čekala na odjezd do města.

Tohle byli ti nejhorší z nejhorších, opravdoví mistři chaosu. Obchodníci se smrtí, s Bohem pevně vtištěným ve svých myslích. Město sténalo a probouzelo se k životu. Všichni brzy věděli, že k branám města dorazily trampoty.

Major Mark Mitchell uslyšel tu novinu na velitelství vzdáleném patnáct kilometrů od města a pomyslel si: *To si asi děláte srandu. To máme ty darebáky u perimetru?* Běžel dolů po schodech a hledal nadpraporčíka Davea Betze. On by mohl vědět co se to vlastně děje.

Ale Betz nic nevěděl a vypěnil: „Jeden z chlápku od CIA přišel dolů a řekl nám, že tu máme pět set vzdávajících se Tálibánců. Věřil byste tomu?“

Vzdávají se? Mitchell to nedokázal pochopit. Myslel si, že Tálibánci prchají před blížícími se vojsky Severní aliance do Kundúzu, vzdáleného mnoho kilometrů odtud. Americké speciální jednotky a Severní aliance jim už po týdny dávaly na prdel v jedné bitvě za druhou. Koordinovanými nálety a tisíci vojáků Severní aliance na zemi získávaly území. Měli teď na dosah totální vítězství. Válka měla pokračovat v Kundúzu. Ne tady. Ani ne v Mazáre-e Šarífu a také ne v klubu Mez.

Kromě toho se tihle chlapi nikdy *nevzdávali*. Bojovali až do konce. Zemři v boji a dostaneš se do ráje.

Mitchell se díval špinavou okenní tabulkou ven. Tady přicházeli, pestrá sebranka zlořečených mužů nacpaná do šesti velkých nákladňáků, zírající ze skulin svých smradlavých šátků. Mitchell viděl jejich hlavy přes barikádu, která obklopovala jeho velitelství, bývalou školu stojící na odpadky posetém okraji města. Zajatci, mezi nimiž byli určitě členové al-Káidy, byli skutečně stále za volantem. Vojáci Severní aliance seděli vedle nich a AK-47 jim mířili na hlavy.

„Odstupte všichni od oken!“ řekl Betz.

Major Kurt Sonntag, kapitán Kevin Leahy, kapitán Paul Syverson, a tucet dalších vojáků speciálních jednotek pokleklo za černobíle kostkované sloupy v místnosti, s puškami M-4 namířenými do ulice.

Mitchell se těšil, že bude tohle ráno dohlížet na výstavbu lékařského střediska ve městě a na další likvidaci min a bomb, kterými byla tato oblast posetá jako konfetami. Každým dnem to vypadalo jako by se o kousek přiblížil konec války. Začal dokonce přemýšlet o tom, kdy se dostane domů. Se svým týmem asi dvanácti členů speciálních jednotek se přesunuli do školní budovy teprve před osmačtyřiceti hodinami. Na předchozím velitelství v pevnosti Qala-e Džangi, o patnáct kilometrů dál v západní čtvrti Mazáre-e Šarífu, měli průjem, angínu a chřipku, a Mitchell byl rád, že se odtamtud přesunuli. Zdálo se, že to je proklaté místo. Pevnost vyrůstala z pouště jako hliněný Golem, obklopená políčky kukuřice a prořídých okurek, a říkalo se jí *Dům války*. Její zdi se tyčily do dvacetimetrové výšky a byly deset metrů tlusté.

Talibánci pevnost obývali sedm let a napěchovali ji zbraněmi - granáty, raketami a palnými zbraněmi, vším, co bylo vyrobeno k zabíjení. Dokonce i puškami Enfield s datem 1913 vyraženým na bodácích - z doby, kdy tuto oblast okupovali Angličané. Při svém chvatném ústupu před dvěma týdny zde zbraně zanechali a po zdech a oknech rozmazali výkaly.

Po třech letech vlády Talibánu zůstali v Mazáre-e Šarífu staří muži s pahýly místo rukou. Byly tam ženy, které na rozích ulic běžně kameňovali a kopalí. Mladé muže věznili, protože nenosili vousy. Otce zbili před jeho syny zjevně jen pro potěšení těch, kdo mávali zbraněmi.

Příjezd Mitchella a jeho vojáků na koních tomu učinil přítrž. Obyvatelé Mazáre-e Šarífu jim házeli květiny, natahovali se k Američanům

Bitva o pevnost Qala-e Džangi

na jejich koních a přivětivě je tahali za špinavé záložky jejich maskovacích kalhot. Místní přivítali plešatícího modrookého majora a dvě desítky vojáků speciálních jednotek kilometrovým špalírem kolem silnice, která klesala do města ze zasněžených hor. Mitchell se cítil jako by se ocitl zpět v druhé světové válce, válce jeho dědečka, a vjížděl po útěku nacistů do Paříže.

Ve svých šestařiceti letech byl pozemním velitelem 5. skupiny speciálních jednotek předsunuté operační základny 3. praporu. Měl za sebou významnou téměř patnáctiletou kariéru směřující na vrchol armádní velitelské hierarchie. Výkonným důstojníkem předsunuté základny byl jeho nejlepší přítel major Kurt Sonntag, sedmatřicetiletý bývalý víkendový surfař z Los Angeles. Čistě technicky to znamenalo, že byl Mitchellovým šéfem, ale v duchu tradice speciálních jednotek spolu jednali jako rovný s rovným. Nikdo nesalutoval, a to ani mladší důstojníci jako kapitán Kevin Leahy a kapitán Paul Syverson, příslušníci podpůrné roty, jejímž úkolem bylo uvést do chodu poválečné činnosti, jako dodávku pitné vody, elektřiny a lékařské péče pro místní obyvatelstvo.

Mitchell se teď při vyhlížení z okna snažil zjistit, proč tálibánský konvoj zastavuje. Bylo mu jasné, že pokud by se něco zvrtno, čelili by ohromné přesile. Věděl, že má tak desítku mužů, na které se může spolehnout. A chlápci jako Leahy a Syverson nebyli zrovna ostřílení zabijáci. Byli to třicátníci, hoši ze štábu, kteří neměli až dosud žádnou bojovou zkušenost. Nahoře v patře měl hrstku agentů CIA a osm Britů jako součást jednotky Special Boat Service, kteří přiletěli předchozí noci Chinookem. Byli tu ale tak noví, že neznali rozkazy ani ROE - to znamenalo, že nevěděli, kdy mohou a kdy nemohou použít zbraně. Po chvíli počítání Mitchellovi vyšlo, že má asi deset bojeschopných mužů. Ostatní vycvičení bojovníci, dva týmy speciálních jednotek, se kterými přijel do města, odjeli už dříve ten den do Kundúzu, aby se tam zapojili do očekávaného boje. Jeho nechali tady vzadu, aby řídil velitelství a udržoval mír. Nyní, když se mu před dveřmi shromáždilo pět stovek tálibánských bojovníků, přemýšlel, jestli se strašně nezmylil.

Na ulici se hemžily troubící taxíky, oslí povozy převážející ručně vyrobené cihly na tržiště ve středu města, stárnoucí muži na rozviklaných kolech a ženy v modrých burkách proplétající se zviřeným prachem. *Afghánistán*. Nikdy ho nepřestal ohromovat.

Konvoj se stále nehýbal. Po deseti minutách se skupina místních obyvatel vydala bez varování k nákladákům a naštvane se chopila jed-

noho zajatce. Popadli ho a táhli dolů; chvíli se držel omlácené dřevěné bočnice, a pak zmizel z dohledu. Za nákladákem ho ubili k smrti.

Ranami pěstí, kopanci, údery sukovicí mu opláceli svůj vztek, všechna ta znásilnění, veřejné popravy, amputace rukou jako trest, všechno to ponížení. Nákladák poskočil dopředu, a když se dav rozešel, z muže zbyla jen krvavá hromádka.

Vysílačka se probrala k životu. Mitchell poslouchal, jak velitel Severní aliance usazený u silnice oznamuje lámanou angličtinou: *Všichni vězni jedou do Qala-e Džangi*. Když si vzpomněl na ty hromady zbraní uskladněných v pevnosti, ani to nechtěl slyšet, ale měl svázané ruce. Součástí americké strategie byla pravomoc afghánských velitelů Severní aliance vydávat rozkazy. Tohle byla bez ohledu na vojenskou sílu Američanů jejich show. On byl v Mazáre-e Šarífu, aby místním „pomáhal“ porazit Tálibán. Řekl si, že by mohl dostat k rádiu velitele dohlížejícího na kapitulaci a upozornit ho, že ta obrovská pevnost není zrovna ideální prostor k umístění pěti stovek našťvaných Tálibánců a členů al-Káidy. Ale možná existovaly dobré důvody, proč je poslat právě tam. Pokud je prohledají a budou je pořádně hlídat, bylo by možné je mezi vysokými hliněnými zdmi bezpečně udržet.

Mitchell znovu pomyslel na zbraně uskladněné v Qala-e Džangi, na hromady raket, pušek, beden s municí - tuny nástrojů násilí připravených k použití.

Do pevnosti ne, pomyslel si. Ne do té zatracené pevnosti!

Konvoj se zajatci rachotil suchým pevnostním příkopem a vysokým klenutým vjezdem. Zajatci se vykláněli z nákladáků, prohlíželi si zdi, hledali strážní posty a přemýšleli nad snadnou cestou ven.

Z respektu k muslimskému zákazu mužům dotýkat se důvěrně jiného muže jen málo zajatců prohledali pečlivě. Nikdo nesáhl do všech záhybů jejich tenkých šedých hábitů, nejrůznějších kabátů, špinavých maskovacích vest, aby se pokusil najít ukryté nože, granáty nebo garoty. Zabiják se usmíval na svého věznitele a ten ho jen mávnutím rukou poslal dál, *Tašakur. Děkuji. Tašakur*.

Kolona šesti nákladáků uvnitř pevnosti zastavila a zajatci z nich sestoupili pod pozorným dohledem asi deseti vojáků Severní aliance. Jeden zajatec náhle vytáhl ze své blůzy granát a odpálil se, přičemž vzal s sebou i důstojníka Severní aliance. Strážní vystřelili z pušek do vzduchu a situaci opět ovládli. Pak ihned nahnali zajatce do budovy s růžově

Bitva o pevnost Gala-e Džangi

omítnutými stěnami vhodně pojmenované „Růžový dům“, který stál poblíž mezi kameny a trním. Uvnitř pumám odolávajících zdí pevnosti ho v osmdesátých letech postavili Sověti jako nemocnici.

Pevnost bylo ohromné zdmi obehnané území rovnoměrně rozdělené na severní a jižní areál. Uvnitř byla mešita se zlatou kupolí, koňské stáje, zavlažovací kanály obklopující políčka s pšenicí a kukuřicí, a stinné skupiny vysokých vonících borovic. Silnými zdmi vedly tajné chodby k četným skladům obilí, zbraní a dalších cenností. V jejím jižním traktu uschovali Tálibánci v asi deseti koňských stájích s hliněnými zdmi a klenutými stropy, velkých jako garáž pro jedno auto, neuvěřitelné množství zbraní. Stáje byly až po strop zarovnány raketami, RPG, kulomety a minomety. Ale těch zbraní tam bylo ještě víc. Stálo tam šest kovových návěsů Conex, stejných jako ty, které jezdí po Spojených státech, naplněných dalšími střelnými zbraněmi a municí.

Pevnost postavili v roce 1889 Afghánci v dobách britských vpádů a její stavba trvala osmnácti tisícům dělníků dvanáct let. Byla navržena tak, aby se dala dobře bránit a odolala obléhání.

V každém rohu pevnosti byla vybudovaná hliněná rampa, věžovitá stavba vysoká asi pětadvacet a široká asi padesát metrů a pevná natolik, aby unesla desetitunový tank, který mohl po ní vyjet ze dna pevnosti nahoru. Podél parapetu na zdech byly asi třicet centimetrů vysoké obdélníkové střílny dostatečně velké na to, aby se v nich mohla pohybovat hlaveň pušky mířící dolů na blížící se nepřátelské hordy.

Samotná pevnost byla asi šest set metrů dlouhá a tři sta metrů široká. Na jejím severním konci se vysoko nad nádvořím nacházel červenými koberci pokrytý balkón. Z balkónu vedly dvoukřídlé dveře do dlouhé chodby s kanceláři a obytnými prostory.

Na obou koncích středové zdi pevnosti, která dělila její vnitřek na dva stejně velké areály, stály další dvě stejně vysoké věže se střílnami obdobně vybavené pro pozorování a obranu. Podél vnější ochranné zdi vedla po celém jejím horním okraji asi metr široká stezka. Na některých místech byla silná do pasu vysoká hliněná zeď, která procházející chránila z vnitřního nádvoří a umožňovala jim pohybovat se po vrcholku zdi, vyklonit se zpoza ní a střílet dolů do pevnosti nebo přes vnější zeď na útočníky zvenčí.

Uprostřed jižního areálu, který byl stejný jako severní (až na balkón s místnostmi nad ním), stál čtvercový Růžový dům. Byl malý, se stra-

nami asi pětadvacet metrů dlouhými, příliš malý pro pět stovek zajatců. Vojáci Severní aliance jim přikázali sejít po schodech do temného sklepení, kde byli namačkáni těsně na sebe jako slanečci.

Dole, v zatuhlém koutě na hliněné podlaze, přemítal mladý Američan. Jeho přátelé ho znali pod jménem Sulejman al-Faris. Šel tři dny, aby se zúčastnil této kapitulace, která, jak doufal, ho brzy přivede domů do Kalifornie. Byl unavený, hladový a bušilo mu srdce. Měl strach, že dostane infarkt - děsivé pomýšlení v jednadvaceti letech. Kolem sebe slyšel modlící se muže, kteří vytažovali ze záhybů oblečení skryté zbraně.

Následující ráno, 25. listopadu, se dva paramilitární důstojníci CIA Dave Olson a Mike Spann sbalili na velitelství v Mazáre a připravili se na cestu přes město do pevnosti. Doufali, že se jim podaří vyslechnout co nejvíce zajatců.

Když tam přišli, Mitchell seděl ve školním bufetu, pil čaj a jedl *nan*, chutnou měkkou chlebovou placku. Spann, bývalý dělostřelecký důstojník námořní pěchoty, přišel do agentury před třemi lety. Měl na sobě modré džíny a černý vlněný svetr. Byl střední postavy, s výraznými lícními kostmi a nakrátko ostříhanými blond vlasy. Olson byl štíhlý a urostlý s černobílým vousem zakrývajícím staré stopy po akné. Mluvil plynně *dáři*, hrdelním syčivým jazykem místních bojovníků Severní aliance a přes béžové kalhoty měl na sobě po kolena dlouhou blůzu, zvanou *šalwar kamíz*.

Mitchell si ihned všiml, že si ti dva lidé od CIA nenesou s sebou dostatek střeliva. Z nějakého důvodu měli dohromady jen čtyři zásobníky. On sám preferoval standardní operační postup, podle kterého se na akci braly čtyři zásobníky na osobu. Olson se Spannem měli na ramenou zavěšené AK-47 se sklopnou pažbou a v pouzdrech na boku pistole ráže 9 mm. Spann měl další pistoli zastrčenou na zádech za opaskem. Ani jeden z nich neměl vysílačku, což mu připadalo divné. Ale tihle hoši si to vždy dělali po svém. Pomyslel si, že cokoliv Olson se Spannem dnes ráno podniknou, je jenom jejich věc.

Olson ohlásil: „Jdeme si do Qala promluvit s těmi chlapy a uvidíme, co se dozvíme.“

V noci proběhla před školou krátká přestřelka a Mitchell cítil, že napětí ve městě houstne. Zeptal se Olsona, jestli může jít ještě s několika muži s nimi a poskytnout jim ochranu, zatímco oni povedou v Qala vý-

Bitva o pevnost Qala-e Džangi

slechy. Věděl, že výsledky zajatců jsou oficiálně úkolem CIA, ale měl starost o bezpečí svých přátel. Olson odmítl s tím, že oni teď musí zůstat stranou. Mitchellovi se zdálo, že bere celou věc trochu na lehkou váhu.

Všichni tři muži věděli, že mezi vězni je mnoho nebezpečných fanatiků: Čečenci, Pákistánci, Saudové - jádro al-Káidy. Muži, kteří kapitulovali, byli srdcem bin Ládinovy nejzkušenější armády. Možná - jen možná - někdo z nich věděl, kde bin Ládin je.

Hlídejte si záda, pomyslel si Mitchell.

Olson a Spann vyšli předními dveřmi z haly k autu zaparkovanému na kruhové příjezdové cestě. Za zdí lomozil dopolední provoz. Vozidlo vklouzlo do proudu aut, nákladáků, oslích povozů a zmizelo.

Rotmistr Betz vyšel nahoru, postavil se vedle Mitchella sledujícího jejich odjezd a řekl: „Vůbec se mi to nelíbí.“ Mitchell se ho zeptal proč.

„Nevím,“ řekl Betz, „mám rád, když si chlap na takovou cestu bere s sebou hodně střeliva.“

O půl hodiny později vstoupili Spann s Olsonem do Qala.

Sulejman al-Farís vyšel v pevnosti po schodech ze sklepa Růžového domu a s rukama turbanem spoutanýma za zády zamžoural do ranního slunce. Schodiště připomínalo zřícený cihlový komín vyrůstající z temné díry páchnoucí močí a výkaly.

Sulejmana vedli kolem Růžového domu a všude kolem něj se tyčily zdi pevnosti. Na nádvoří už vyvedli asi stovku dalších zajatců, také s rukama za zády spoutanýma vlastním oblečením. Seděli se zkříženými nohama na ušlapané zemi.

Mike Spann se předklonil a zíral na Sulejmana. Ani zaboha nedokázal rozeznat, odkud ten kluk je nebo co je zač. Arab? Pákistánec? *Kanadan*? Studoval jeho potrhaný svetr britských přepadových jednotek a měl pocit, že zajatec - *kolik mu mohlo být, dvacet, třiadvacet?* - se dokáže domluvit aspoň trochu srozumitelnou angličtinou.

„Odkud jsi?“ naléhal na něho Spann. „Věříš tomu, co tu děláš natolik, aby ses tu kvůli tomu nechal zabít?“ Žádná odpověď.

„Jak se jmenuješ? Kdo tě přivedl do Afghánistánu?“

Ten kluk na koberci sklonil hlavu a zíral na *šalwar kamíz* zřasený na jeho kolenou.

„Zvedni hlavu!“ zařval Spann.

Mladý muž měl opálenou tvář a oči barvy studeného čaje. Spann na něj hleděl dál, pak zvedl digitální fotoaparát a udělal snímek. Fotografie

odešle šifrovanou satelitní linkou na ústředí, kde ji porovnají se snímky teroristů a známých příslušníků al-Káidy.

„Miku!“

Byl to Olson vlekoucí se přes prašné nádvoří. Posledních pět minut strávil hovorem s jinou skupinou zajatců. Stál nad mladým mužem na zemi.

„No,“ řekl mu Spann, „nechce se mnou mluvit... Vysvětloval jsem mu, že s ním chceme hovořit, jen abychom se dozvěděli jeho příběh.“

„No, víš, on je muslim,“ dumal Olson, „problém je v tom, že se musí rozhodnout, jestli chce žít nebo zemřít... a my můžeme pomoci jen chlápům, kteří s námi chtějí mluvit.“

Teď byla řada na Spannovi: „Víš, že lidé, se kterými tu spolupracuješ, jsou teroristé a zabili jiné muslimy? Při útocih na New York zahynulo několik stovek muslimů. Tohle učí Korán? Budeš s námi mluvit?“

Pak to bylo zase na Olsonovi: „To je v pořádku, člověče. Museli jsme mu dát šanci a on ji dostal.“

Spann nakonec řekl: „Měl jsi možnost podívat se na nějaké další pasy?“

„Je tam pár Saudů a další jsem neviděl.“

Shodli se na tom, že jim ten mladý muž asi nic neřekne a oba důstojníci CIA se vydali po šterkové cestě lemované borovicemi k bráně uprostřed vysoké hliněné zdi, která dělila pevnost na samostatná nádvoří. Olson se v jednu chvíli otočil a uviděl Spanna, že se na cestě zastavil a žertuje se skupinkou vojáků Severní aliance. Obrátil se zpět a pokračoval v chůzi. V okamžiku, kdy Olson došel k bráně, uslyšel výbuch granátu následovaný dávkou výstřelů z pušky. Otočil se.

Spann se zoufale snažil odrazit skupinu zajatců, kteří ho bili pěstmi a křičeli Alláhu akbar - Bůh je velký. Olson se rozběhl ke Spannovi, který v tu chvíli vyprázdnil zásobník pistole do davu a pak sáhl dozadu za opasek pro druhou. Vystřelil a padl k zemi pod náparem těl.

Viděl Spanna padnout a v domnění, že je už mrtvý, se otočil a spatřil tálibánského vojáka běžícího k němu a střílejícího od boku z AK-47. Slyšel svištění kulek, které ho míjely a překvapilo ho, že nebyl zasažen. Ten chlap se pořád blížil a Olson, na chvíli na místě jako ochromený, konečně zvedl pistoli a zastřelil ho. Střelec mu doklouzal k nohám tak blízko, že se ho mohl téměř dotknout botou. Otočil se a vystřelil na dav bijící Spanna. Byl si skoro jistý, že jich pár zabil. Postřehl, že k němu